

УДК 657.1

Н.І. Ніпорко, ст. викладач

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ:
УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ****Н.И. Нипорко**, ст. преподаватель

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ УЧЕТА НА МАЛОМ ПРЕДПРИЯТИИ:
УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АСПЕКТ****Nataliia Niporko**, senior lecturer

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

**THE FORMATION OF THE ACCOUNTING SYSTEM ON A SMALL ENTERPRISE:
MANAGERIAL ASPECT**

Досліджено поняття системи обліку, розглянуто передумови та стадії формування обліково-аналітичної інформації на малому підприємстві для забезпечення прийняття управлінських рішень. Запропоновано алгоритм побудови системи управлінського обліку малого підприємства, що включає чотири стадії: аналітичну, методологічну, стадію документування й автоматизації та організаційну стадію. Охарактеризовано основні стадії побудови системи управлінського обліку з врахуванням сучасної концептуальної основи управлінського обліку й особливостей функціонування малого підприємства.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, підсистема, управлінські рішення, інтегрована система обліку, документування й автоматизація, бюджетування.

Исследовано понятие системы учета, рассмотрены предпосылки и стадии формирования учетно-аналитической информации на малом предприятии для обеспечения принятия управленческих решений. Предложен алгоритм построения системы управленческого учета малого предприятия, включая четыре стадии: аналитическую, методологическую, стадию документирования и автоматизации и организационную стадию. Охарактеризованы основные стадии построения системы управленческого учета с учетом современной концептуальной основы управленческого учета и особенностей функционирования малого предприятия.

Ключевые слова: учетно-аналитическое обеспечение, подсистема, управленческие решения, интегрированная система учета, документирование и автоматизация, бюджетирование.

For providing the acceptance of managerial decisions was investigational concept of the system of account, pre-conditions and stages of forming registration of analytical information are considered on a small enterprise. The algorithm of construction of the system of managerial account of small enterprise includes four stages offers: analytical, methodological, stage of documenting and organizational stage. Given the current conceptual framework of accounting and management of the functioning of small enterprises were characterized basic stages of construction management accounting system.

Key words: accounting and analytical providing, subsystem, managerial decisions, integrated system of account, documenting and automation, budgeting.

Постановка проблеми. Україна обрала своєю стратегічною метою євроінтеграцію, це вимагає певних структурних змін в економічному розвитку. Одним із дієвих засобів структурної перебудови експерти Європейської економічної комісії назвали малий бізнес, розвиток якого стимулює усунення диспропорцій на окремих товарних ринках, а також створення додаткових робочих місць і скорочення безробіття. З досвіду зарубіжних країн малі підприємства можуть активізувати інноваційні процеси. Незважаючи на це, стан малого підприємництва в Україні залишається незадовільним. Кількісні показники останніми роками знижуються, у структурі вітчизняного малого підприємництва домінує торгівельна діяльність, практично відсутня співпраця з великими підприємствами. Ефективність роботи малого бізнесу в першу чергу залежить від якісного управління з метою забезпечення економічної самостійності та конкурентоспроможності підприємства, але головною проблемою малого підприємництва залишається низький рівень управління, відсутність стратегії розвитку в майбутньому, належного рівня планування та контролю діяльності, які вимагають інформаційного забезпечення й аналізу отриманих результатів.

Стабільний розвиток та структурні зміни в діяльності малих підприємств вимагають чіткої постановки цілей, конкретних завдань і розроблення стратегії діяльності на основі

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

обліково-аналітичної інформації. Бухгалтерський фінансовий облік лише частково задовольняє потреби керівництва в інформації, необхідній для прийняття управлінських рішень. В умовах обмеженості фінансових та трудових ресурсів досить складно сформувавши обліково-аналітичне забезпечення для управління бізнес-процесами, що дають можливість виконувати основні інституційні, соціальні й економічні функції малого бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні значна частина досліджень і публікацій присвячена забезпеченню прийняття управлінських рішень адекватною інформацією в межах бухгалтерського обліку. Питання впровадження та функціонування управлінського обліку розглядали П.Й. Атамас [1], С.Ф. Голов [5], Л.М. Кіндрацька, Л.В. Нападівська, М.С. Пушкар [9], В.В. Сопко [11]. Серед зарубіжних авторів доцільно виділити праці Б.С. Нідлза, Х.Р. Андерсона, Д.С. Колдуела, Ч.Т. Хонгрена та Дж. Фостера, Друрі, Р. Гаррісона. Якщо у працях вітчизняних авторів система обліково-аналітичного забезпечення управління розглядалась виключно для великих підприємств, то зарубіжні публікації поверхово згадували і малий бізнес. При цьому в літературі не висвітлено особливості адаптації та використання елементів управлінського обліку для малих підприємств.

Метою статті є дослідження передумов і стадій впровадження системи обліку для забезпечення прийняття управлінських рішень на малому підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Особливістю малого бізнесу є прийняття підприємцем усіх ризиків, пов'язаних із започаткуванням і веденням власної справи. Зарубіжна статистика стверджує, що в перший рік діяльності банкрутами стають близько половини новостворених підприємств, а за 5–7 років майже повністю змінюється склад усієї кількості малих підприємств. На жаль, в Україні не ведеться подібна статистика, хоча умови існування бізнесу значно гірші [2]. На зміну банкрутам приходять нові, як правило не завжди досвідчені, часто без практики, але ініціативні підприємці. Результатом такої великої плинності, а також відсутності практичної підтримки підприємців державою стала мікронізація малого бізнесу.

Якщо проаналізувати соціально-економічні функції малого та середнього підприємництва в економіці, то стає зрозумілим, що мікропідприємства не можуть забезпечити навіть половину спектра поставлених завдань. Так, вони не можуть сприяти процесам демонополізації економіки, стимулювати розвиток економічної конкуренції, регулювати попит, пропозицію і ціни на товари. Мікропідприємства здебільшого виконують соціальну функцію: забезпечують додаткові робочі місця, стимулюють підвищення ділової активності населення, протидіють поширенню утримувальницької психології, сприяють розвитку людського капіталу.

У своїй діяльності малий бізнес має багато конкурентних переваг, використання яких може зробити підприємство успішним. До них відноситься: мобільність, оперативність, здатність до швидкого реагування, дрібносерійне виробництво і вузька спеціалізація, що дає можливість підвищувати ефективність виробництва, низька капіталоємність, можливість раціональної організації підприємства за рахунок максимального зближення виробництва, менеджменту та маркетингу, здатність оперативно використовувати найновіші досягнення науково-технічного прогресу й можливість реалізувати всі ділові і професійні якості спеціалістів. Але на сьогодні це тільки теорія, оскільки представники малого підприємництва докладають зусиль виключно до поточних проблем та демонструють небажання, або неспроможність, заглянути «в завтра» для розроблення і моделювання стратегій побудови майбутнього. Причиною цього є певні загрози, що обумовлюють нестійкість розвитку малого підприємництва, серед них найголовніші: обмеженість фінансових ресурсів, вузьке коло постачальників, локальність ресурсів та збутових ринків, висока вразливість щодо інфляції, податкового тиску, тис-

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

ку з боку органів влади, нестабільність доходів і як наслідок – плінність спеціалістів, недостатнє методологічне забезпечення бухгалтерської та управлінської діяльності.

Історично склалося, що більшість малих підприємств ведуть бухгалтерський облік лише для формування показників фінансової та податкової звітності. Тобто підприємці не приділяють належної уваги власне обліку як джерелу інформації для себе, а розглядають його як просту повинність, зайву трату часу і фінансових ресурсів. За даними статистики, в 2014 році 33,5 % малих підприємств були збиткові, для промислових підприємств цей показник становив 36,0 %. Щоб вести бізнес у кризових умовах, керівництву недостатньо спрощеного, схожого на інтуїтивний, чисто арифметичного обліку. Для прийняття ефективних рішень необхідна детальна інформація про доходи і витрати за господарськими операціями, розмір податків і платежів. І бажано, щоб вищенаведена інформація була подана у зручній для керівника формі та надавалася тоді, коли це необхідно. Саме для цього і призначений бухгалтерський облік.

Сучасні підприємства самостійно розробляють систему обліку, аби забезпечити себе необхідною обліковою інформацією для складання фінансових і податкових звітів, для розроблення власних виробничих програм, визначення цінової політики та визначення стратегії розвитку підприємства. Дійсно, бухгалтерський облік можна розглядати як систему, оскільки він має всі ознаки, властиві системі: наявність структурних елементів, підсистем, що взаємопов'язані між собою, цілеспрямованість, взаємодія з зовнішнім середовищем, статичність і динамізм одночасно. Серед різних наукових визначень системи бухгалтерського обліку можна виділити три підходи: перший – представники якого (І.П. Бабенко, О.М. Галаган, П.О. Додонов та ін.) під системою бухгалтерського обліку розуміють сукупність реєстрів, записів та процедур (методів), що використовуються в обліку для відображення операцій та складання звітів. Друга група вчених (А.М. Кузьминський, В.В. Сопко, О.М. Островський) доповнює систему обліку на основі реєстрів принципами та методами відображення господарських операцій, але не враховує суб'єктивний фактор. Найбільш змістовним можна назвати третій підхід, прихильниками якого є В.Ф. Палій, Я.В. Соколов. «Вони вважають, що система бухгалтерського обліку є трирівневою. Перший рівень – методичний, другий – технічний, третій – організаційний. На методичному, базовому рівні систему бухгалтерського обліку утворюють факти господарської діяльності, що реєструються та узагальнюються на бухгалтерських рахунках. Оброблення та реєстрація фактів господарської діяльності приводить до створення різних форм обліку (другий рівень). Взаємодія облікових працівників у процесі ведення обліку вимагає управління в бухгалтерії, що відбувається на третьому, організаційному рівні системи бухгалтерського обліку» [3].

Щоб побудувати обліково-аналітичну систему, необхідно дослідити організаційну та виробничу структури, їх взаємозв'язок, виділити бізнес-процеси та оцінити вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на їх проходження. Розробити систему планування та внутрішнього контролю для обґрунтування прийняття управлінських рішень, і не важливо – велике це підприємство, чи мале, результатом повинна бути ефективна діяльність.

Аналіз літератури дозволяє зробити висновок, що бухгалтерський облік є основним джерелом інформації для управління діяльністю незалежно від розміру підприємства. С.Ф. Голов стверджує, що система бухгалтерського обліку, яка виявляє і систематизує дані про господарську діяльність підприємства, забезпечує інформацією процес прийняття управлінських рішень, а бухгалтер – реєструє господарські операції, бере участь у плануванні або складанні й узгодженні бюджетів, а потім контролює відхилення фактичних даних і планових [5]. М.П. Пушкар у системі обліку виділяє три складові підсистеми: фінансовий облік, управлінський та контролінг [9]. В.В. Сопко пише, що внутрішньогосподарський (управлінський) облік – це подальше поглиблення, деталізація

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

даних бухгалтерського фінансового обліку в частині затрат та доходів діяльності, коли розкривається вся ефективність придбання ресурсів, їх переробки, технологічних та організаційних рішень [11].

Ч.Т. Хонгрэн та Дж. Фостер пов'язують процес управління з обліковим процесом і підкреслюють, що бухгалтер для підняття свого статусу повинен зуміти розгледіти потреби керівництва і сприяти їх задоволенню так само наполегливо, як і покращувати техніку облікових розрахунків [13]. Вони вважають, що будь-яка бухгалтерія в першу чергу повинна здійснювати підготовку спеціальних даних для прийняття проблемно-орієнтованих рішень, а також за допомогою аналізу здійснювати поточне планування і контроль.

У літературі трапляється твердження (Т.М. Сльозко) про недоцільність використання управлінського обліку на малих підприємствах, оскільки на більшості із них керівництво не приділяє увагу формуванню аналітичної інформації, й облік ведеться з найменшими витратами за спрощеною формою. В такій ситуації брак аналітичної інформації досить часто призводить до непрогнозованих втрат. З. Варналій, характеризуючи малий бізнес в Україні, підкреслює низький управлінський рівень, нестачу знань, досвіду та культури ринкових відносин, поєднання в межах одного малого підприємства декількох видів діяльності, низький рівень консультаційних послуг та спеціальних освітніх програм. За словами Ч.Т. Хонгрэн та Дж. Фостер, малі компанії більш ризикують, маючи райдужні перспективи, тому їм необхідно хоча б прораховувати збутовий потенціал, контролювати витрати протягом року та порівнювати їх із очікуваними доходами [13].

Залежно від розміру підприємства, сфери діяльності, галузі, технології обирається форма бухгалтерського обліку, яка, безперечно, включає окремі елементи управлінського. Визначення цих елементів залежить від мети збору управлінської інформації. Слід зазначити, що об'єктами обліку як для фінансового, так і для управлінського є ті ж самі економічні процеси: постачання, виробництво, реалізація. На думку Ю.А. Вериги, «взаємозв'язок між управлінською, фінансовою та господарською видами інформації – це питання організаційного порядку, і його вирішення залежить від технічних, організаційних та фінансових можливостей суб'єктів господарювання, а також від рівня культури бізнесу, що суб'єктивно зумовлює інформаційні запити управління» [3].

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації. Це може бути бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером чи посада бухгалтера, введена до штату підприємства, використання послуг підприємця-спеціаліста з бухгалтерського обліку, ведення обліку на договірних засадах централізованою бухгалтерією чи аудиторською фірмою, самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Суб'єкти малого підприємництва – юридичні особи з метою зменшення витрат можуть застосовувати на підприємстві спрощені технології облікового процесу, тобто спрощений план рахунків (від 19.04.2001 р. № 186), облікових регістрів, призначених для малих підприємств (від 25.06.03 р. № 422) і норми П(С)БО 25 для складання фінансового звіту суб'єктів малого підприємництва (від 25.02.00 року № 39).

Методичні рекомендації щодо застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами № 422 передбачають організацію бухгалтерського обліку за простою і спрощеною формою з накопиченням даних у відповідних відомостях (які закриваються щомісяця) на підставі первинних документів типових форм.

Залежно від обсягів та видів діяльності малі підприємства обирають форму бухгалтерського обліку, яка значним чином впливає на процес систематизації та рівень розкриття облікової інформації у звітності.

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

На практиці бухгалтерський облік на малих підприємствах ведеться з використанням спрощеного обліку із застосуванням облікових реєстрів на паперових носіях, облікових реєстрів, самостійно створених на базі електронних таблиць Excel, рідше, із застосуванням програмних продуктів 1С Бухгалтерія. Попри велику кількість недоліків архітектури, Excel використовується найчастіше, оскільки не вимагає великих витрат на придбання програмного забезпечення, підготовку персоналу та дає можливість формувати звіти. Для формування інформації під управлінські запити створюються окремі деталізовані таблиці аналітичного обліку.

У літературі наведено три варіанти взаємодії управлінського і бухгалтерського обліку на підприємствах України [1].

Перший варіант – це паралельне і майже незалежне ведення управлінського і фінансового обліку, коли та сама господарська операція відображається двічі, при цьому відбувається дублювання інформації, що підвищує її надійність, але збільшує трудові затрати. Переважно управлінський облік ведеться в окремих реєстрах внутрішнього використання, затверджених наказом керівника із застосуванням рахунків аналітичного обліку чи деталізованих синтетичних рахунків.

Другий варіант – коли на основі первинних документів здійснюється реєстрація господарських операцій, але формування синтетичних рахунків фінансового обліку і систематизація інформації для управлінських звітів здійснюється окремо. Показники управлінських документів можуть бути більш деталізованими, містити оціночну або розрахункову інформацію, яка відсутня в аналітичних чи синтетичних рахунках. Це дає можливість формувати оперативні дані, порівнювати з плановими показниками, корегувати виробничий процес.

Третій варіант передбачає формування показників управлінського обліку на основі синтетичних рахунків (головної книги). Дані фінансового обліку підлягають корегуванню з додаванням інформації по операціях, що не відображаються безпосередньо в реєстрах, але необхідні для прийняття управлінських рішень. При такому варіанті формування управлінських звітів залежить від періодичності закриття синтетичних рахунків і втрачає свою оперативність.

Аналіз перелічених варіантів взаємодії бухгалтерського й управлінського обліку на підприємствах показує, що для малого бізнесу найбільш прийнятним є другий варіант, який забезпечується частковим використанням бухгалтерських реєстрів та формує свої, відмінні від синтетичних рахунків, показники. Його можна віднести до інтегрованої системи управлінського обліку.

Оскільки весь тягар обліку лягає на плечі бухгалтера, перший варіант подвійної бухгалтерії дуже трудомісткий навіть при незначній кількості господарських операцій. Третій варіант, у разі використання спрощеного бухгалтерського обліку, не надасть необхідної інформації для прийняття рішень не тільки у складних умовах, але і в буденній діяльності, навіть за умови, що реєстри закриваються щомісяця (тобто є можливість отримання місячних даних). Якщо ж здійснювати повну деталізацію рахунків спрощеного обліку, втрачається його передбачене призначення.

Особливого значення для управління витратами набуває вибір класифікації витрат, методів їх обліку та калькулювання собівартості. Калькуляція – це розрахунок собівартості одиниці продукції за встановленою номенклатурою витрат з урахуванням місця їх виникнення та призначення. Залежно від призначення можуть складатись планові, нормативні та звітні фактичні калькуляції. Організація документообігу обліку витрат виробництва є головним елементом системи обліку, оскільки дає можливість створити інформаційні потоки, визначити сфери функціональної відповідальності кожного працівника та ефективно здійснювати внутрішній контроль за роботою підприємства.

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах ризикової діяльності важливими для підприємства є планові показники, що забезпечуються на основі побудови бюджетів. Загальне призначення бюджетування суб'єктів малого бізнесу полягає у взаємозв'язку з головними цілями діяльності підприємства, якими можуть бути: швидкозростаючий та високорентабельний бізнес; швидкозростаюча вартість фірми [14, с. 193]. Як вважає Л.Д. Буряк, зовнішнє середовище малого бізнесу менш компромісне до нього, а майбутнє більш невизначене, тому навіть при значних труднощах у впровадженні бюджетування воно більш необхідне для малих підприємств, ніж для великих. Особливості впровадження бюджетування на малих підприємствах розглядаються в літературі, зокрема О.О. Антоненко пропонує методику процесу постановки бюджетів, розроблену поетапно. Звичайно, необхідно оцінити фінансові витрати та витрати часу на розроблення і впровадження, а також середньо- і довгострокову перспективу вигід, які можна отримати від такого нововведення.

Як управлінські звітні форми Е. Аткинсон, Р. Банкер, Р. Каплан виділяють операційні документи, фінансові бюджети і збалансовану систему індикаторів та показників, серед яких можна назвати: контроль результатів, кількісні та якісні показники виконання зобов'язань чи вимог та ін. [11, с. 606]. У сукупності вони забезпечують збір інформації, планування і контроль та аналіз показників. Для оцінювання стабільного розвитку підприємства, його майбутньої конкурентоспроможності доцільно розробляти показники оцінювання інвестицій, інноваційної активності, що дасть можливість порівняльного зіставлення розвитку не тільки вітчизняних малих підприємств, але і на рівні європейського простору.

На етапі документування, вибору форми організації обліку одним із головних критеріїв є зіставлення вигід і витрат. Внутрішня управлінська звітність, на думку В.С. Лєня, повинна бути: оперативною, при цьому короткою, достатньою і корисною, точною, достовірною та об'єктивною, зрозумілою, порівнянною з іншими звітами [6]. В умовах обмеження матеріальних, фінансових і трудових ресурсів для малого бізнесу важливо отримувати максимальну інформацію при мінімальних витратах. Щоб оцінити витрати на обліково-аналітичну інформацію, необхідно в першу чергу визначити завдання, що будуть вирішуватись за допомогою специфічної інформації, опрацювання і систематизація якої покликані забезпечити прийняття керівництвом ефективних управлінських рішень. На основі розроблених завдань обирається модель управлінського обліку (абсорпшен-костинг або директ-костинг з відповідними модифікаціями; інтегрована або автономна система). Формування інформації забезпечується елементами методу управлінського обліку, до яких можна віднести: деталізований робочий план рахунків, реєстри синтетичного й аналітичного обліку, склад калькуляційних статей витрат, розроблення форм внутрішньої звітності та інше. Оскільки ефективність прийнятих управлінських рішень безпосередньо залежить від оперативності, необхідно визначити коло працівників, що будуть надавати інформацію та терміни її оброблення. Оцінивши трудомісткість робіт, що будуть виконуватись, можна говорити про доцільність формування обліково-аналітичного забезпечення процесу управління.

На кожному малому підприємстві наявні деякі елементи управлінського обліку, навіть тоді, коли про них ніхто не говорить. Це прогнозований розрахунок витрат, доходів, очікуваного прибутку, вибір постачальників і покупців, формування цін. Здебільшого малий бізнес має просту структуру фірми, знаходиться в одноосібному володінні чи налічує два-три власники, повністю бере на себе ризик підприємництва, самостійно або за допомогою єдиного бухгалтера здійснює фінансові операції, облік, податкові платежі, цінову політику, постачання і збут.

Т.А. Гоголь наводить аргументацію трьох основних вимог побудови системи управлінського обліку на невеликому підприємстві, це – простота, доступність і зрозумілість. На її думку, вони забезпечують головний принцип формування управлінської інформа-

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

ції – співвідношення «витрати – вигоди» [4]. Оскільки обліково-аналітична інформація в умовах жорсткої конкуренції повинна забезпечити швидке реагування керівництва на зміну кон'юнктури ринку, то головною вимогою, на наш погляд, до відповідних даних є оперативність. Тільки наявність достовірної, об'єктивної і повної інформації у критичний момент забезпечить прийняття правильного управлінського рішення.

Проаналізувавши умови життєдіяльності малих підприємств, доцільність і можливість впровадження системи управлінського обліку в практику, необхідно визнати, що найскладнішим і найтрудомісткішим є процес розроблення (постановки) системи управлінського обліку малого підприємства. Цей процес необхідно проводити обмірковано, поетапно, з оцінюванням ефективності кожної стадії і ретельним плануванням наступної [8]. На рис. представлена характеристика основних стадій побудови системи управлінського обліку малого підприємства, яка враховує і сучасну концептуальну основу управлінського обліку, і особливості функціонування малого підприємства.

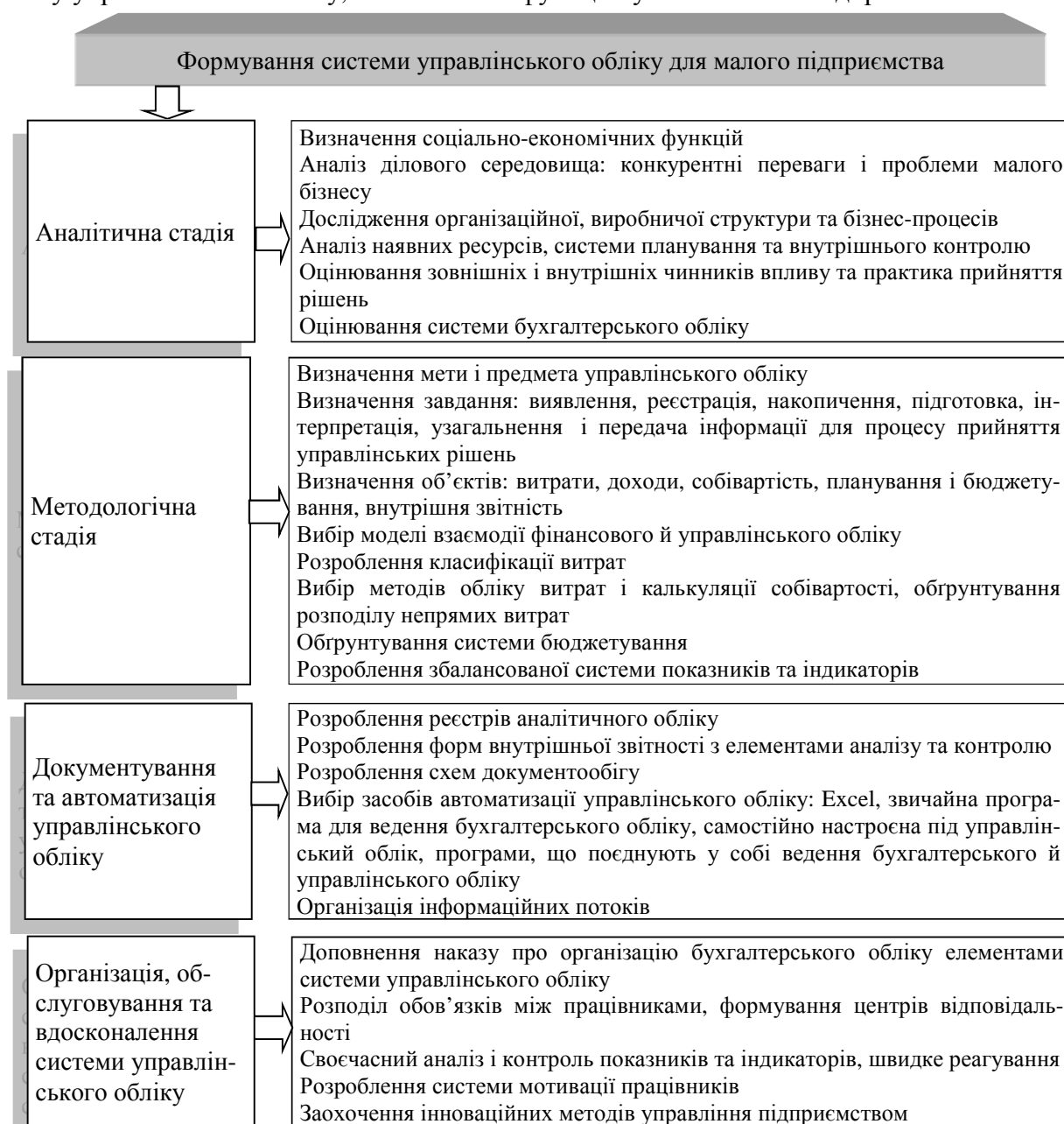

Рис. Характеристика основних стадій формування системи управлінського обліку малого підприємства

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Висновки і пропозиції. Аналіз конкурентних переваг і ризиків малого підприємництва підтверджує необхідність формування системи управлінського обліку, здатної забезпечити хоча б декілька альтернативних варіантів прийняття управлінських рішень. Обмеженість фінансових і трудових ресурсів ставить перед розробниками такої системи певні труднощі, що пов'язані з поєднанням, у першу чергу, оперативності, простоти та доступності сформованої інформації. В результаті дослідження доопрацьовано алгоритм формування системи управлінського обліку з урахуванням специфіки малого бізнесу.

У взаємодії управлінського і фінансового обліку найбільш прийнятним є використання інтегрованої системи управлінського обліку чи її елементів на основі бухгалтерських проведення і реєстрів господарських операцій з формуванням поточних показників оцінювання результатів діяльності, що залежать від зовнішніх та внутрішніх факторів впливу. Розроблення таких показників та індикаторів вимагає подальших досліджень.

Мікронізація підприємств, обмеженість ресурсів змушує малий бізнес формувати обліково-аналітичне забезпечення процесу управління силами головного бухгалтера й керівника, тому на етапі планування системи обліку, розроблення бюджетів, поточних внутрішніх документів, показників та індикаторів, вивчення кон'юнктури ринку доцільно залучати зовнішніх аналітиків на договірних засадах.

Список використаних джерел

1. *Атамас П. Й.* Управлінський облік : навч. посіб. / П. Й. Атамас. – 2-ге вид. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 440 с.
2. *Ватаманюк З. І.* Вступ до економічної теорії : курс лекцій / З. І. Ватаманюк, С. М. Панчишин. – Львів : Новий Світ-2000, 2005. – 408 с.
3. *Верига Ю. А.* Передумови формування системи обліку в Україні / Ю. А. Верига, Н. В. Смірнова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2009. – Вип. 16, ч. 2. – С. 8–17.
4. *Гоголь Т. А.* Облік та звітність на підприємствах малого бізнесу: управлінський аспект / Т. А. Гоголь // Проблеми економіки. – 2013. – № 1. – С. 338–344.
5. *Голов С. Ф.* Управлінський облік : підручник / С. Ф. Голов. – 3-тє вид. – К. : Лібра, 2006. – 704 с.
6. *Лень В. С.* Управлінський облік : навч. посіб. / В. С. Лень. – 2-ге видання. – К. : Знання-Прес, 2006. – 317 с.
7. *Нидлз Б. Е.* Принципы бухгалтерского учета : пер. с англ. / Б. Е. Нидлз, Х. Р. Андерсон, Д. С. Колдуэлл ; под ред. Я. В. Соколова. – [2-е изд.] – М. : Финансы и статистика, 1994. – 496 с.
8. *Плотніченко І. Б.* Теоретико-методологічні аспекти формування системи управлінського обліку на промислових підприємствах / І. Б. Плотніченко, О. В. Акіншина // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – № 704 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 57–64.
9. *Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні* / [М. С. Пушкар, Л. В. Нападовська, Я. Д. Крупка та ін.]. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 268 с.
10. *Сльозко Т.* Управлінський облік чи управлінська стратегія? / Т. Сльозко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 2. – С. 49–54.
11. *Сопко В. В.* Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посіб. / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.
12. *Управленческий учет* : пер. с англ. / Э. Аткинсон, Р. Банкер, Р. Каплан, М. Янг. – М. : Вильямс, 2005. – 874 с.
13. *Хонгрэн Ч. Т.* Бухгалтерский учет: управленческий аспект : пер. с англ. / Ч. Т. Хонгрэн, Дж. Фостер ; под ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 416 с.
14. *Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: задачі, тести, тренінги* : навч. посіб. / Л. Д. Буряк, А. М. Павліковський, Н. Л. Кремпова та ін. ; кер. авт. кол. і наук. ред. Л. Д. Буряк. – К. : КНЕУ, 2011. – 281 с.